

PRESENCIA

Núm.2064. ■ Del 16 al 22 de setembre del 2011. ■ Any XLVI.

www.presencia.cat

L'encaix impossible

La relació entre Catalunya i Espanya ja fa dos segles que s'entreveu inviable

Glòria Pérez-Salmerón. De bibliotecària de Can Casacuberta, a Badalona, a directora de la Biblioteca Nacional de España.

Pilarín. Aquest cap de setmana s'estrena *L'illa del far*, una sèrie d'animació de Pilarín Bayés.

Murs de llum. Pintura al fresc, amb tècniques del Renaixement italià, a l'església de Santa Maria de l'Alba de Tàrraga.

Els intel·lectuals catalans dels segles XIX i XX ja van predir que l'encaix entre Catalunya i Espanya acabaria sent impossible

Sempre ho

El 10 de juliol de 2010 el poble va demostrar la seva força. / Q. PUIG

hem sabut

La Renaixença accentua la reflexió de l'encaix amb Espanya

ANDREU MAS

Catalunya està permanentment autoanalitzant-se. Des que el Decret de Nova Planta va imposar un règim i un model polític, econòmic, jurídic i lingüístic que no era el propi del Principat, la intel·lectualitat del país s'ha plantejat, primer, si l'encaix entre Catalunya i Espanya és possible i, després, si seria viable trobar una via de sortida.

El segle XIX i l'arribada de la Renaixença com a moviment cultural que impulsarà el catalanisme accentuen la reflexió sobre l'encaix entre Catalunya i Espanya, sobretot a partir de la reivindicació de la llengua com a eix vertebrador del poble català. És en aquell moment, i gràcies a l'impuls intel·lectual de Bonaventura Carles Aribau i Valentí Almirall, que la burgesia catalana aposta per la recuperació de la consciència nacional.

Ja entrat el segle XX, el que suposen d'agressió contra el país la dictadura de Primo de Rivera i la Guerra Civil i la posterior dictadura, refermaran molt més les diferències culturals i ideològiques entre dos conceptes: Espanya i Catalunya. Això genera un nombre important d'*ismes*, que responen a diferents concepcions sobre com cal resoldre el conflicte peninsular.

El catalanisme federalista, que té les seves arrels al segle XIX, defensa el dret a decidir de Catalunya però per formar una federació de nacions –un concepte defensat per Pi i Margall i pel mateix Almirall–. És una visió optimista d'una Espanya plural que

encara avui dia perviu arrelada especialment en un ampli sector del Partit dels Socialistes. El fet que a Madrid es facin el sord porta molts federalistes a la constatació que l'encaix no és possible i que cal cercar altres fórmules de relació.

El nacionalisme català ha estat tradicionalment encaixista. Ha provat de trobar l'enllaç entre Catalunya i Espanya, tot reivindicant per a Catalunya un paper de motor d'una Espanya que reconegui la realitat nacional de Catalunya envers Espanya. Serà Enric Prat de la Riba el primer que formularà les bases del pensament nacionalista català, a *La nacionalitat catalana*. En l'obra distingeix nació d'estat. Nació és una entitat natural, que se sustenta sobre una cultura, una història, una llengua, un art i un

bilista tindrà continuïtat anys més tard. El mateix procés de transició democràtica és un pacte entre Catalunya i Espanya per fer possible la convivència. A partir d'aquell moment, el nacionalisme que encarna Convergència i Unió, especialment, i els posteriors governs tripartits, refermaran una política d'entesa entre els dos mons. Una entesa que es produeix sempre a partir de pactes puntuals que, molts cops, vénen precedits per una agressió espanyola contra les competències autonòmiques, contra la llengua o contra l'economia. El pragmatisme és la doctrina, però els intel·lectuals nacionalistes no paren de preguntar-se què fem aquí. La resposta, des de l'àmbit polític, és que ara no és el moment. Ara no toca. Amb tot, els principals intel·lectuals nacionalistes arriben a la mateixa conclusió que els federalistes: Espanya no vol escoltar; Espanya no és el camí.

L'altre *isme* fonamental és l'independentisme. La seva màxima figura política a principis del segle XX és Francesc Macià, que tindrà com a company de viatge el poeta Ventura Gassol, entre altres. A poc a poc l'independentisme anirà agafant cos intel·lectual. En un primer moment l'independentisme es decanta per explicar els motius històrics que justifiquen l'Estat propi, però més endavant, i ara d'una manera claríssima, basen la seva argumentació en raons econòmiques que s'afegeixen a les reivindicacions de la llengua i la cultura pròpies del país.

El federalisme defensa el dret a decidir però vol un acord amb Espanya

El nacionalisme ha estat durant molts anys encaixista

Manifestació a favor de l'Estatut, als anys trenta, a Barcelona.

dret que li són propis; mentre que l'Estat és una creació artificial fruit d'un procés polític.

Prat de la Riba defensa l'harmonització entre les dues realitats que creu possible. Aquesta política de nacionalisme possi-

DOS SEGLES DE REFLEXIONS

Joaquim Rubió i Ors
ESCRITOR
«Catalunya pot aspirar encara a la independència literària»

Manuel Duran i Bas
JURISTA I POLÍTIC
«No volem que en nom de la unitat se'ns imposi la uniformitat»

Josep Narcís Roca Farreras
METGE
«Solament en la independència Catalunya pot tornar a ser el que fou»

El president de la Generalitat,
Francesc Macià, proclamant la
República Catalana.

Independència lírica

L'esperit indòmit acompanya sempre els catalans. D'això en donen fe, fins i tot, testimonis d'altres països. En recull diversos Francesc Ferrer i Gironès al llibre *El gran llibre per la independència* (Ed. Columna, 2005). Un és el del viatger anglès Richard Ford, que el 1833 escrivia: «Els catalans no són ni francesos ni espanyols, sinó un poble diferent. [...] Situats entre dos focs i enganxats i víctimes alternativament d'Espanya i de França, els catalans no tenen motiu d'estimar llur veïns [...]»

Joaquim Rubió és una de les figures cabdals de la Renaixença. Constatava en un escrit de mitjan segle XIX que la independència política no era possible i ho argumentava dient que Catalunya tenia «poc pes» en comparació amb altres nacions. Ara bé, Rubió, com altres companys de generació, reclamava el dret a expressar-se en la seva llengua en l'àmbit literari: és el que anomenava «independència literària».

En el substrat de la intel·lectualitat catalana hi ha l'anhel d'un futur diferent, d'una relació diferent amb Espanya. Ho certifica Antoni Ribot i Fontseré, escriptor i polític de Vic que va acabar vivint a Madrid, que a la dècada dels cinquanta del segle XIX escrivia: «Els catalans no entenen res, no volen entendre res si no és allò que exalci les gestes dels seus gloriosos avantpassats, o lloar els seus inalienables desitjos de llibertat i independència.»

Fins i tot, ja a mig segle XIX, el cas català es compara amb l'ir-

En el substrat catalanista del segle XIX hi ha un anhel de llibertat

Narcís Roca va ser perseguit per la justícia per la seva defensa de la independència

Dues dictadures i una guerra demostren que no ens entenem

Ara ja no es tracta d'una qüestió identitària sinó econòmica

landès. L'escriptor lliberal Tomàs Bertran i Soler assegurava el 1847: «Catalunya es troba en la mateixa posició que els irlandesos [...]. Els catalans tendeixen a la independència i només la necessitat o la por d'experimentar majors perjudicis els ha induït a patir un jou estrany.»

Escanyar sense ofegar?

El segle XIX avança, però la situació de Catalunya dins l'Estat no millora. Els drets històrics de Catalunya no són reconeguts. Manuel Duran i Bas, jurista i polític, es queixava el 1866 al Congrés dels Diputats que Madrid intentava imposar un model uniformitzador, quan des de Catalunya es demanava, només, una descentralització de la gestió. I reflexionava: «És molt estrany que al mateix temps que se'ns demana la independència del municipi i de la província, se'ns negui la de la nació.» No se'n va sortir.

No tots els plantejaments intel·lectuals i polítics de finals del segle XIX són tan conformistes. Destaca especialment la posició obertament independentista de Josep Narcís Roca i Farreras, considerat un dels teòrics del catalanisme republicà d'esquerra. El 1878 escriu *Dos procediments per a l'emancipació*, obra pel qual els estaments espanyols l'acusen de «delito de rebelión por medio de la imprenta» i dicten una ordre de crida i cerca. Vuit anys després, per un altre article, haurà de comparèixer davant d'un tribunal. Però què deia Narcís Roca que era conside-

DOS SEGLES DE REFLEXIONS

Valentí Almirall
ADVOCAT I PERIODISTA
«Volem ser catalans, no per dominar, sinó perquè no se'ns domini injustament»

Joan Maragall
POETA I ESCRIPTOR
«El pensament espanyol és mort. El centre intel·lectual d'Espanya no té dignificació»

Josep Puig i Cadafalch
ARQUITECTE
«Si s'invertís aquí el que paguem, seríem millor que Bèlgica»

Barcelona, 9 de maig de 1932. Pompeu Fabra entrega a Francesc Macià milers de postals signades de suport a la campanya *Estatut íntegre* engegada per Palestra. / AUTOR: GASPAR. / FONTS: FUNDACIÓ JOSEP IRLA. ARXIU / FONTS MACIÀ

Manuel Carrasco i Formiguera
 ADVOCAT I POLÍTIC
 «Reclamo el dret de Catalunya a manifestar la seva voluntat»

Alexandre Deulofeu
 FILÒSOF
 «A qui ens titlli de visionaris li direm que ignora què és Catalunya»

Josep Maria Batista i Roca
 HISTORIADOR
 «Davant la desintegració d'Espanya, hem de salvar-nos i ser un Estat»

rat tan greu? Defensava que «sola-ment en la independència pot Catalunya refer-se, restaurar-se, renèixer, tornar a ser el que fou i pot ser-ho».

El segle XX, sobretot la segona meitat, referma les actituds més favorables a l'autodeterminació de Catalunya. Si dues dictadures i una Guerra Civil ja havien convençut una certa majoria de pensadors que l'encaix és impossible, ja en democràcia, els constants atacs a Catalunya i l'intent de dissoldre'l com un terrós de sucre en el *café per a tothom* revifien el discurs nacional del dret a decidir i de l'independentisme.

Hi ha dos elements que ajuden a aquesta evolució d'allò que va germinar en el pensament polític català durant el segle XIX: l'economia i l'evolució política d'Europa. L'arquitecte Josep Puig i Cadafalch serà dels primers a posar l'accent en el cost de ser espanyols. A les seves memòries descriu Catalunya com una colònia de la qual Espanya treu tot el suc i assegura que amb els diners que es paguen al govern central Catalunya podria tenir uns serveis públics millor que els de Bèlgica.

El 1934, però, qui escriurà una obra en molts aspectes profètica serà el filòsof Alexandre Deulofeu, titulada *Catalunya i l'Europa futura*. Deulofeu pronostica una federació mundial de pobles lliures i afirma que així com la desintegració dels grans imperis europeus ha permès aparèixer nous països, Catalunya sorgirà d'un procés similar.

Els partidaris de trencar amb Espanya augmenten. / PERE VIRGLI

DOS SEGLES DE REFLEXIONS

Ramon Barnils
PERIODISTA
«Si Catalunya és una nació, aleshores el que li correspon és la independència»

Francesc Ferrer i Gironès
ESCRITOR
«La llibertat no s'hauria de demanar, però ells no ens la retornaran mai»

Jordi Pujol
POLÍTIC
«L'alternativa per a Catalunya ara ja només podria ser la independència, que és viable»

EUDALD CARBONELL. Doctor en geologia, geografia i història i escriptor

«La recatalanització del país és la clau»

ANDREU MAS

Eudald Carbonell transcendeix l'àmbit de la docència i la investigació. És una figura de gran valor intel·lectual per al país. Catalanista convençut, acaba de publicar l'assaig *El catalanisme evolutiu* amb Cinta S. Bellmunt; un assaig on reclama al catalanisme un salt endavant que li permeti adquirir una dimensió universal.

–Estem en un moment històric que ens pot conduir a un Estat propi?

–«El catalanisme és una reivindicació del dret d'un poble a autogovernar-se. El poble té dret a decidir el seu futur. Després ja discutirem si el que més ens convé és o no un Estat.»

–Per vostè el catalanisme inclou tots els *ismes*.

–«El catalanisme és un gran arbre amb moltes branques.»

–Vostè parla d'un catalanisme planetari!

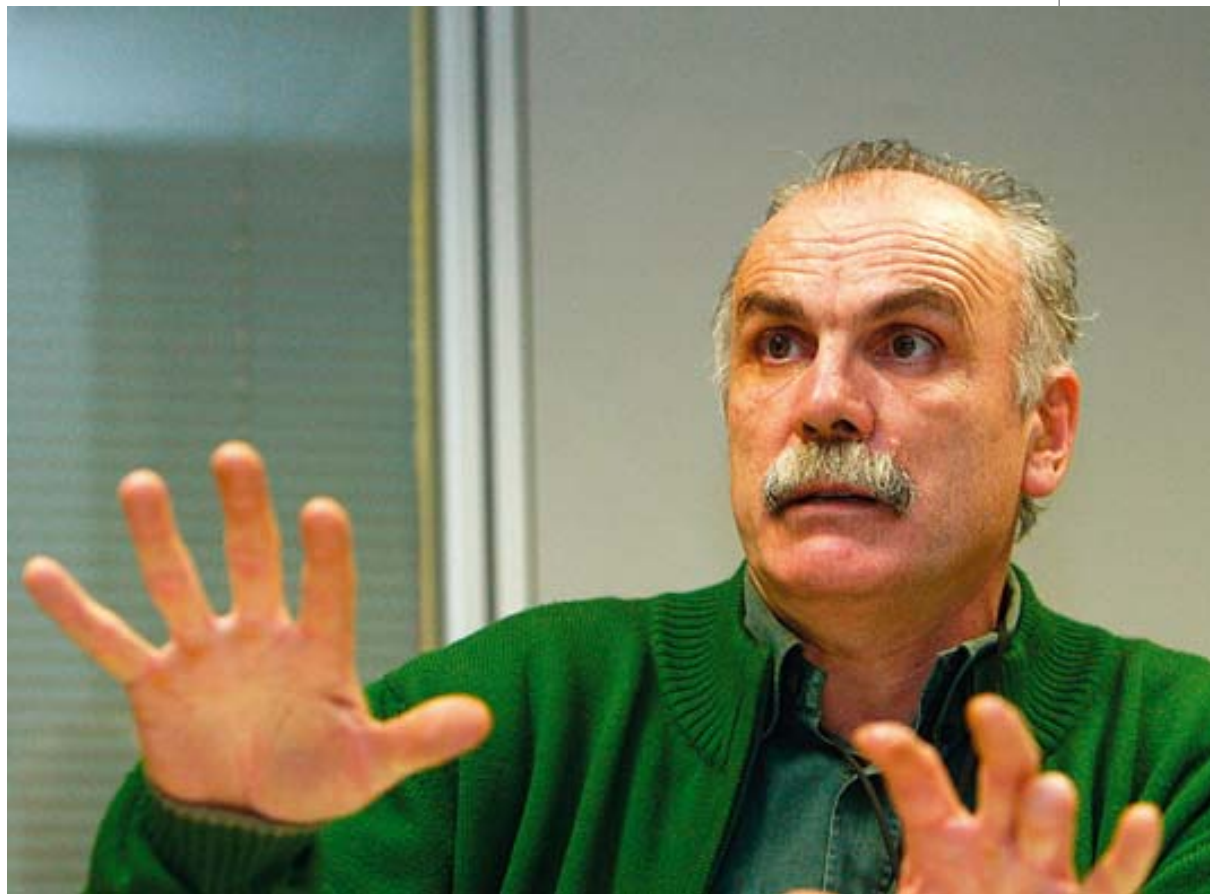
–«En el món actual la consciència passa per sobre de l'espai i el temps. El catalanisme ha de tenir aquesta dimensió real i digital. El catalanisme d'ara ha de ser d'arrel social i s'ha de construir a partir de la revolució científicotècnica.»

–El sorprèn el tomb que han fet molts catalans cap a l'independentisme?

–«No. El gran canvi que s'està produint és que recuperem el catalanisme social. El que demana molta gent és la recatalanització i el que volem és que els *ismes* del catalanisme no es tornin a fragmentar i que una postura majoritària no arrossegui les altres. Hem de ser capaços d'integrar aquesta diversitat. Si no ho fem, serà el fracàs de l'evolució del catalanisme.»

–Acabat el llibre, no sé si està a favor d'un Estat propi o d'intentar per enèsima vegada l'encaix amb Espanya?

–«Sóc federalista i entenc que la sobirania rau en la discussió del poble i en què no es vagi en

Eudald Carbonell afirma que tots els pobles tenen el dret a autodeterminar-se. / LLUÍS SERRAT

contra de ningú; no es pot ser excloent, com sí que ho és el nacionalisme espanyol.»

–El federalisme és com el matrimoni: dos no es casen si un no vol...

–«Hi ha una falta de consens polític que evita que es pugui anar a un procés de federalisme amb Espanya. Què faria jo en un referèndum sobre la independència? Al segle XXI anem cap a una interdependència. Ens regiran lleis que seran iguals per a tots els països independentment d'on es visqui, perquè els paràmetres econòmics i socials globals són molt diferents dels que es podia plantejar l'independentisme fa tan sols 40 anys. Ara el catalanisme ha d'evitar els plantejaments del misticisme i l'idealisme. El futur no és una qüestió política sinó social.»

–En els processos d'interdependència hi pots anar com tu mateix o com algú altre, com a Catalunya o com a Espanya, i no és ben bé el mateix...

–«Fa molt poc en Pujol va dir que estava a favor de la independència. Em pregunto: per què no ho estava fa deu anys? Quan tens capacitat i govern és quan has de fer les coses. Que jo no sigui sobiranista o independentista no vol dir que sigui com els espanyols.»

–L'independentisme a vegades és reduccionista: o blanc o negre.

–«Exacte, i això és el que no ens podem permetre. Qui ha de decidir el seu futur és el poble i si s'equivoca ja el corregirem.»

–Defensa, doncs, que el català s'expressi lliurement sigui quina sigui la seva

convicció política?

–«Sí. La gent ha de poder dir amb llibertat què pensa. Catalunya només podrà fer un gran salt si el fa basant-se en la societat del pensament. Hem de fer entendre que el catalanisme ha fet avançar Espanya i Europa.»

–No deixa de defensar una actitud de referment nacional.

–«Absolutament. Catalunya és una nació, és obvi. Les distàncies entre catalanistes, nacionalistes i independentistes són polítiques, no pas socials.»

–Venceríem la resta d'obstacles si ens poséssim d'acord en l'esperit social que ha de guiar cap a on hem d'anar?

–«Aquest és el concepte. El segle XXI ha de superar conceptes del passat. La clau és la recatalanització.»